

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOSOFIE**

**Conceptii privind
rolul discursului politic
în consolidarea democrației**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. Zăpârțan Liviu Petru

Student-doctorand:

Tișe Alin

2014

Cuprins

Lista abrevieri	4
Introducere	5
Capitolul I: Ce este democrația	11
Originea și evoluția democrației	11
Democrație participativă. Democrație reprezentativă	19
Capitolul II: Ce este discursul politic	22
Originea și evoluția discursului politic	22
Tipuri de discurs specifice modernității	42
O istorie a ideilor politice	48
Concepte ideologice și doctrine politice în discursul politic. Între ideologie și doctrină	58
Doctrinele și tipologia mesajului. Vocația politică și substratul doctrinar	64
Doctrinele politice în era globalizării	74
Rolul discursului identitar	81
Europa – spirit și identitate	82
„Analfabetismul” politic al societății românești vindecat prin „forme fără fond”?	85
Relația dintre doctrina politică și regimul politic	87
Discurs politic sau discurs ideologic?	92
Discursul și democrația: idealuri și provocări	107
Prin discurs și comunicare politică spre democrație	118
Discursul opoziției. Discursul puterii	122
Capitolul III: Analiza discursului politic	134
Mesajul și limitele comunicării	145
Discurs politic și comunicare politică sau manipulare?	149
Discursul, eșafodaj pentru puterea politică	152
„Contractul” de comunicare	153
Comunicarea politică prin relațiile publice	155
Crearea sferei publice europene	175
Cine ? Cui ? Ce zice ? Pe ce cale și cu ce efect?	178
Orizonturile de așteptare, sau interesul consumatorului față de produs	180

Comunicarea politică, vector al discursului politic	181
Manipularea prin marketing politic	187
Mass media și persuasiunea politică	189
Discurs politic – discurs mediatic	193
Legătura discurs politic – comunicare – limbaj	195
Persuasiunea elitelor politice	208
Capitolul IV: Discursul politic și democrația	210
Discursul politic și procesul de democratizare	210
Importanța discursului și a mesajului pentru democrație	230
Concluzii	234
Anexa 1	252
Anexa 2	269
Bibliografie	286

Cuvinte cheie

Discurs politic

Democrație

Proces de democratizare

Regim politic

Suveranitate

Legitimitate

Subsidiaritate

Libertate

Libertate de opinie

Stat de drept

Constituție

Putere

Separarea puterilor

Instituțional

Europa

Uniunea Europeană

Sfera publică

Filosofie a politicii

Idei politice

Ideologii politice

Doctrine politice

Comunicare politică

Mesaj

Manipulare

Analiză

Sinteză a ideilor

Teză de doctorat cu titlul „Concepții privind rolul discursului politic în consolidarea democrației” cuprinde o Introducere, patru capitole de bază, un capitol de Concluzii, două Anexe și Bibliografia.

Introducerea prezintă obiectivul studiului nostru și anume să analizăm și să determinăm legătura dintre discurs politic, comunicare politică și consolidarea democrației, să determinăm dacă poate exista și un alt tip de discurs politic și un alt mod de a face politică, să demonstrăm că poate exista și altfel de politică decât până acum și că noi, ca societate, putem să evoluăm într-o direcție corectă pentru viitorul democratic al unui stat.

Întrebările de la care am pornit acest studiu privesc domeniul relației comunicare și discurs politic cu regimul politic, dacă comunicarea politică și discursul politic sunt sau nu esențiale într-o democrație? Comunicarea este sau nu specifică doar regimurilor democratice? Comunicarea este sau nu necesară într-un alt tip de regim politic? Astfel, am încercat să identificăm elementele care sunt definiții în relația comunicare - regim politic printr-o succesiune de abordări sistematice considerând că omul este de nevoie și prin excelență un agent de comunicare socială iar supraviețuirea sa, incluziunea sa într-o societate democratică, este condiționată prin relațiile sociale ulterioare.

Analiza noastră a încercat să identifice și să clarifice legătura dintre comunicare politică – discursul politic și consolidarea democrației printr-o succesiune de abordări sistematice, cu atât mai mult cu cât nu există o metodă standard de analiză nici a discursurilor, nici a mesajelor și cu atât mai puțin a relevanței pe care acestea o au pentru democrație.

În capitolul I: „Ce este democrația”, ne-am propus ca, pornind de la modul în care a apărut și evoluat democrația, să reușim să identificăm elementele care definesc sistemele democratice. Astfel, încă de la cetatea greacă antică constatăm că, deși neformalizat și fără a avea o formă constituțională, suveranitatea poporului este trăsătura care primează, ca ulterior, evoluția istorică să conducă către alte elemente precum participarea tuturor la decizie, libertatea opiniilor, votul majoritar etc., gânditorii antici rezumând conceptele care susțin ideea de democrație ca și cadru de manifestare a vieții politice, precum și relația acestora cu statul ca și scenă de desfășurare, cunoscând însă nu doar o stagnare, ba chiar un regres în perioada Evului mediu.

Constatăm însă că epoca modernă a democrațiilor și mai ales a celor de tip „constituțional” se reconturează, se reafirmă și definitivează cumva în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, în Iluminism, odată cu gândirea nouă, rațională, influențată foarte mult de Locke și Montesquieu.

Odată cu această evoluție constatăm însă și modul în care democrația s-a transformat dintr-un regim direct și participativ, într-un regim semi-direct, de reprezentare, care a evoluat însă, în epoca modernă, în cadrul Uniunii Europene, până la un registru mixt, o coexistență a democrației reprezentative cu cea participativă, ceea ce demonstrează încă o dată că în regimurile democratice puterea / suveranitatea aparține poporului iar participarea sa prin vot la desemnarea guvernanților legitimează aceste organisme de exercitare a puterii.

În capitolul al II-lea, „Ce este discursul politic”, ne-am propus ca, pornind de la originea și modul în care a evoluat discursul politic, analizând tipurile de discurs politic, dar și ideologiile și doctrinele majore care au influențat lumea politică secole de-a rândul, să prezentăm rolul discursului politic în a crea atât elemente de evoluție democratică – precum identități naționale, cât și să analizăm relația pe care discursul politic o are cu democrație, dacă discursul influențează democrația sau dacă, dimpotrivă, democrația este cea care influențează discursul politic, deoarece discursul politic nu poate fi văzut altfel decât în relație directă cu acțiunea politică, fapt care îl așează în același cadru general cu comunicarea propriu-zisă, politica cu tot ceea ce implică aceasta – doctrine, regimuri, tipuri de guvernare, dar și cu elemente care țin de retorică, practici discursive, psihosociologie și că limbajul reprezintă în fapt cel mai important vehicul al comunicării umane.

Din punct de vedere al retoricii, constatăm dezvoltarea acestei arte în antichitate dar și faptul că odată cu sfârșitul culturii antice s-a produs și moartea artei oratorului, căci în locul forței cuvântului s-a instaurat dominația armelor și primatul dogmei și, abia odată cu cristalizarea noilor doctrinelor politice, se reaprinde pasiunea pentru modelarea și adaptarea discursului politic care treptat va trece de la rolul persuasiv, mobilizator, propagandistic de multe ori, la rolul de comunicare a mesajului politic iar în contemporaneitate discursul politic primește trăsături definitorii, dar cunoaște și derapajele reprezentate de propagandă ori cenzură, în anumite regimuri politice, însă acaparează practic toate domeniile vieții sociale, având un rol din ce în ce mai important, nu doar pentru mediul politic.

De asemeni, arta oratorului revine în atenția publicului odată cu discursurile lui Winston Churchill și ne referim aici la discursurile politice care au expus într-un mod vizionar problematica unei Europe unite și construită pe principiul subsidiarității, factor-cheie al succesului acestui „supra-stat”, deși discutarea sa efectivă începe abia la mijlocul anilor ‘70 iar definirea sa se realizează la mijlocul anilor ’80 iar reglementarea efectivă în tratate se realizează în 1992 prin Tratatul de la Maastricht.

Importanța dezbaterii principiului subsidiarității considerăm că este relevantă tocmai faptul că, separând nivelele de competență și aducând soluționarea și legiferarea problemelor la nivele locale apropiate de cetățeni, permite atingerea unui grad mai ridicat de democrație prin participarea la luarea deciziei a unei părți cât mai însemnate din societățile naționale, iar pe de altă parte permite analiza reală a conceptului de „putere” chiar și atunci când ea este delegată, pentru că derivă din suveranitate și legitimitate.

Iată de ce, am considerat că trebuie permanent ținut cont nu doar de formele discursului politic ci și de contextualizarea acestuia, pentru că mesajul nu poate fi transmis eficient decât dacă este corelat cu contextul dat de timp și de spațiul geografic dar și de regimul politic. Tocmai de aceea considerăm că democrația este un concept general, care definește o anumită realitate socială și politică, dar care, în formele ei de manifestare, este departe de a fi unitară, chiar dacă o definiție standardizată face trimitere la guvernarea realizată prin reprezentanți aleși și cu acordul celor guvernați, diferențele reieșind clar din diversitatea sistemelor democratice, fie în formele incipiente fie cele contemporane. În acest context am considerat relevant să abordăm problematica comunicării politice și a dezbaterii politice din antichitate până în zilele noastre.

În acest capitol, însă, nu puteam analiza din perspectivă istorică apariția ideologiilor și doctrinelor, fără a contura un scurt istoric al ideilor politice și transformarea lor pornind de la mitologicul antichității la raționalul introdus prima dată tot de filosofia antică și reiterat de Iluminism. Nu am putea vorbi de o doctrină liberală care să aibă la bază scrierile lui Hobbes, Locke sau Montesquieu dacă nu am cunoaște că rădăcina lor comună o reprezintă căutarea celei mai adecvate forme de guvernământ dar conservând totodată libertatea individului, valoare supremă în democrație.

Dacă anticii considerau că rațiunea, ca valoare pozitivă, era suficientă astfel încât conducătorul să asigure respectarea acestor valori, gânditorii britanici, apoi francezi, italieni și ulterior americani, au considerat că rațiunea este necesară dar nu și suficientă, ea trebuind

conceptualizată și apoi îmbrăcată pragmatic sub forma unor puteri publice, atribuite mai multor organisme reprezentative în baza cedării sau delegării de suveranitate, dar care să fie separate, nu într-un singur trunchi, și care să se controleze și să se echilibreze reciproc, rezultatul urmând a fi atât o mai bună guvernare cât și o mai mare libertate pentru individ.

Bineînțeles, aceste treceri de la o etapă la alta a ideilor politice nu s-a realizată fără influențele exterioare date de contextul socio-economic-politic al vremii.

Deși inițial ocupau o poziție puternică până inclusiv în perioada marilor gânditori iluminiști, ideologiile au fost considerate inutile în noua „ordine mondială” impusă de transformările aduse de Războiul Rece, au fost permanent și aproape imediat contrazise prin „ideologiile” mișcărilor de eliberare de sub comunism, dar au fost permanent motoare de mobilizare, la scară mare, pe terenul unor concepte de actualitate pentru societăți și națiuni.

Nu am fi putut vorbi de o evoluție care pornește de la cetatea antică și demos-ul grec și ajunge la marile curente filosofice tributare „doctrinei” creștine dacă Imperiul Roman nu s-ar fi prăbușit apărând în locul său divizarea teritorială și statală ceea ce implică și divizarea dar și multiplicarea formelor de guvernământ. Nu am fi putu fi martorii revenirii la puterea cetății, de data aceasta cetatea-oraș medieval, și la puterea ideilor bazate pe raționalitate în căutarea unei filosofii a binelui comun, chiar dacă aveau influențele învățăturii creștine dar și ale Bisericii Catolice ca instituție, dacă doctrina creștină, dreptul canonic și puterea papală nu s-ar fi dezvoltat într-atât încât să acapareze și să subordoneze puterea politică, ceea ce a determinat căutarea unei alte căi și reîntoarcerea la bazele ideilor antice.

În continuare, dezvoltarea istorică a favorizat întărirea puterii monarhice și a monarhiilor absolute, generând însă și efecte negative pentru supuși, dar totodată acestea vor genera dezbateri și raționamente care să demonstreze din nou sursa puterii politice dar care să evidențieze și drepturile naturale ale ființei umane, ulterior bază a doctrinelor liberale, ori necesitatea existenței și organizării statului dar respectarea libertății. Diferența de concepții între gânditorii germani și cei britanici pe aceste paliere devine însă irelevantă în contextul apariției ideologiilor anarhismului sau socialismului.

Tot istoria evidențiază, însă, faptul că ideologiile au rezistat doar atunci când scopul lor a fost unul pragmatic, cucerirea unei puteri politice inițiată pe baza discursurilor politice dar cel mai adesea prin moduri violente – cum este cazul începutului de secol XX, deși promovau desprinderea lumii moderne de miturile politice și revoluționau societăți, iar în

contemporaneitate că interesul politic al statelor – mai ales în cazul Uniunii Europene, face ca acesta să primeze intereselor ideologice și doctrinare, pe de o parte, iar pe de altă parte în cazul partidelor UE ca actor dar și drept cadru instituțional a forțat modificarea ideologică a discursurilor partidelor în vederea afilierei acestora iar în cazul cetățenilor, comportamentul politic individual poate fi influențat de alterarea valorilor politice originare și combinarea lor.

Însă marele merit al ideologiilor este că reușește să imprime societăților valori și principii, chiar dacă acest societăți se organizează ulterior pe considerente mult mai pragmatice și utilizează doar unele concepte de idei încorporate în doctrine politice aparținând nu doar partidelor politice ci chiar familiilor politice (europene), scopul final fiind acela de accesare a puterii politice și deci al guvernării.

Astfel doctrinele politice reușesc să argumenteze pozițiile diverselor grupuri sociale care „joacă” pe scena publică și care încearcă să acceadă la putere. Bineînțeles că substratul doctrinar al unui partid sau al unui om politic va influența discursul politic sau discursul public al din motiv ce se află într-o strânsă corelare cu crezurile politice și doctrina politică la care a aderat și pe care o susține în sfera publică, iar argumentele doctrinare au influențat în mod continuu mesajul transmis public dar și limbajul utilizat.

După cum am arătat, principalele doctrine politice actuale se revendică istoric și teritorial, din Anglia și Franța secolelor al XVII-lea și al VIII-lea, cu contribuții germane și americane și s-au impus în majoritatea cazurilor prin revoluții sau ca urmare a combaterii unei alte doctrine anterioare sau unor situații socio-economice, precum efectele erei post-industrializare care face să ia un avânt puternic doctrina socialistă și ulterior doctrina fascistă.

Tot în Franța sec. al XVIII-lea a apărut și dihotomia mult simplificată și reduționistă a spectrului politicii „stânga-dreapta”, ceea ce am vrut să arătăm cu această catalogare fiind că, în contemporaneitate, dihotomia „stânga – dreapta”, deși „curențele” pot diferi de la țară la alta și nu există o definiție exactă a termenilor, este mult mai ușor de asimilat de către publicul larg.

Pe lângă doctrinele clasice, care chiar pot fi încadrate și în această clasificare dihotomică și cărora la nivel european le găsim corespondență în cadrul PE, respectiv grupurile PSE și PPE, am abordat și câteva doctrine generate în era globalizării, precum feminismul (inițial apărut într-o formă și în sec al XVIII-lea dar reinventat în contemporaneitate) și ecologismul, motivul fiind acela că acestea, inițial mișcări critice mai mult decât curente doctrinare, au un discurs politic puternic chiar dacă cel mai adesea monocentrat și care în cele din urmă a reușit să producă

schimbări în modul în care lumea politică ia decizii și datorită faptului că se bazează pe cercetări științifice; de exemplu lupta pentru apărarea intereselor de gen și egalitatea de tratament sau lupta pentru conservarea mediului au reușit să genereze la nivel macro-european politici publice care fie au schimbat percepția asupra actorului european în jocul globalizării, fie au generat anumit progres economic.

Ca și o primă concluzie, subliniam că valorile și practicile dar și discursurile politice din societățile cu regimuri democratice privesc libertatea individului, egalitatea cetățenilor în fața legii, supremația legilor, drepturi cetățenești, legitimitatea, toleranța față de pluralism și multiculturalism, dar și competiția corectă de natură electorală, separația puterilor în stat, valori care se regăsesc preponderent în doctrinele și deci în discursurile politice democratice de factură liberală sau creștin-democrată față de discursurile de factură socialistă sau social-democrată ale căror accente se fixează pe „statul bunăstării” care e văzut drept un sistem integrat dar și eficient economic privind mai mult drepturile sociale și economic decât drepturile considerate naturale.

Alături de discursurile doctrinare am reușit să identificăm existența discursurilor identitare, care depășesc granița naționalismului numai dacă este să ne rezumăm la identitatea europeană, ideea comună acestora fiind uniformitatea exprimării principiilor creatoare de identitate și transformării și adaptării permanente în cadrul unui proces politic și legislativ dinamic desfășurat în ultima jumătate de secol, consolidând o identitate europeană în acord cu idealurile părinților fondatori dar păstrând permanent ca valori centrale libertatea, democrația, securitatea și prosperitatea.

Urmărind apariția și evoluția discursului politic, în special anglo-saxon, dar și evoluția procesului de creare a unui stat modern și democratic, constatam astfel că într-o democrație important este că discursul politic nu este doar apanajul unor elite, el este în aceeași deschis tuturor, garantat de drepturile și libertățile civile și de constituțiile naționale, prin oferirea unui drept egal la liberă exprimare dar care nu garantează în mod automat și existența și puterea de influență egală a discursurilor politice, dar care determină readucerea în prim-plan a discursului bazat pe lege și principiul legalității ca sursă a legitimității, iar noii „actori politici” de pe scena publică se constituie din entități „apolitice” – societate civilă, dar care conduc la abordarea unor teme de interes general relativ noi.

Totodată am considerat demn de urmat și linia cercetării discursului politic în această eră a globalizării când datorită evoluției și progresului științific și a generalizării accesului la

tehnologiile comunicaționale și informatice a condus la un schimb foarte rapid de idei și informații dar și de populații, fenomen care nu a fost ignorat de actorii politici și care s-au adaptat permanent prin modul de adresare sau prin modul de comunicare, dar care a și forțat actorii politici instituționali să abordeze un discurs unitar, cum este în cazul Uniunii Europene stabilirea unor noi politici comune precum politica de securitate sau politica JAI.

Tot în era modernă am putut analiza importanța mass-media și mai ales a televiziunii ca sub-gen de media, în crearea și modelarea discursurilor politice, nu doar în difuzarea și informarea publicului, precum și modificările de rol pe care le-a cunoscut mass-media în ultimul secol, ajungând în contemporaneitate chiar la stabilirea agendei publice a actorilor politici sau la mediatizare nedorită a unor chestiuni ce țin de sfera privată și nu de cea publică a oficialităților.

Din nefericire pentru societăți și pentru procesul de democratizare, modificarea și comercializarea rolului mass-media, competiția pentru audiență, competiția pentru resurse, considerăm că reprezintă o altă cauză a diminuării culturii democratice prin pervertirea rolului său informativ – educațional – responsabilizator și transformarea în rol de entertainment dar și creator de conflicte, materializat prin știri „senzaționale”, ceea ce conduce la erodarea generalizată a încrederii față de clasa politică și politicieni, față de discursul politic dar și la decredibilizarea oficialilor.

Or, tocmai relația dintre aceste discursuri politice doctrinare și regimurile politice a făcut obiectul cercetării noastre din acest capitol în încercarea de a demonstra care sunt implicațiile doctrinelor politice asupra procesului democratic și care sunt influențele acestor doctrine asupra discursului politic curent și cât de importantă este libertatea de exprimare pentru construirea și consolidarea unei democrații.

Un alt punct de interes l-a reprezentat valoarea și valorificarea discursului politic în cadrul procesului de democratizare, atunci când acesta se rezumă doar la susțineri teoretice sau atunci când este urmat și de acțiuni pragmatice sau programatice concrete și rolul său în întărirea sau diminuarea reprezentativității instituțiilor de guvernare. A fost momentul în care am studiat comparativ situația discursurilor și acțiunilor politice în două situații cu elemente de similaritate a doi dintre premierii europeni.

Constatam astfel că prin consecvență publică și discurs unitar, se poate consolida atât rolul de om politic puternic în fruntea unui guvern cât și imaginea acelui guvern iar discursul politic duplicitar, contradictoriu, urmat de măsuri contradictorii, ori lipsa de responsabilitate sau

nerespectarea promisiunilor electorale, diminuează nu doar rolul omului politic dar afectează și imaginea și autoritatea guvernului.

În capitolul al III-lea, „Analiza discursului politic” am încercat o abordare multidisciplinară (lingvistică, non-lingvistică, istorică, politică, ideologică) dar și o analiză a teoriilor existente cu privire la analiza discursului și la teoria discursului, considerând că legătura dintre discursul politic și regimul politic sau dintre discursul politic și transformările socio-politice poate fi reprezentată de un drum cu două sensuri nu doar regimurile și transformările politice sunt cauza modificării discursului politic, ci și discursul politic poate fi cauza transformărilor socio-politice și regimurilor politice dintr-o societate.

Considerăm relevant și important faptul că o analiză a discursului politic reprezintă deopotrivă un instrument critic chiar dacă utilizează cel mai adesea date și procedee empirice dar și un mod de a construi comportamente socio-politice sau instituționale, iar analiza discursului politic sau teoria discursului reprezintă totodată un element de identificare al rolului pe care discursul îl are în analiza politică și în înțelegerea sensului pe care contextul specific și cultura unei națiuni le dau unui act politic.

Evaluând teoriile deja existente în mediul academic - preponderent anglo-saxon, constatam că majoritatea abordărilor privesc o analiză din perspectivă lingvistică urmărind să exprime și să determine cu exactitate sensul discursului, să clarifice construcția unei realități subordonate sensului cuvintelor, dar că au existat și abordări care susțin că o astfel de analiză conduc cumva la mistificarea rolului discursului, la transformarea conținutului și care se va păstra doar în sfere pur teoretice și scolastice, fără urmări pragmatice asupra comunicării politice sau fără a influența modificări în societate.

Tocmai de aceea consideram aici însă că publicul, exceptând probabil categoria teoreticienilor, nu va acorda niciodată o mare importanță majoră elementelor lexicale sau gramaticale conținute de discursul politic - deși fiecare va aloca cuvintelor sensurile general cunoscute și acceptate social, ci își va îndrepta atenția tocmai asupra conținutului acestuia și va încerca să le plaseze în contextul socio-politic pe care el însuși îl cunoaște pentru a determina modul în care el va fi afectat de informațiile comunicate de discurs, doar așa realizându-se și un contract corect de comunicare. De aceea concluzionăm că o analiză a discursului politic poate oferi și un rezultat pragmatic doar dacă se referă la o analiză a conținutului mesajului dar plasată în contextul comunicării discursului.

Cu toate acestea, din analiza discursului nu se poate elimina într-un mod definitiv ideea analizei limbajului, deoarece considerăm noi, limbajul și stilul acestuia ales de către omul politic este vectorul relației de comunicare dintre acesta și publicul său, iar limbajul va rămâne și o emblemă proprie fiecărui comunicator public.

Totodată am încercat să identificăm și dacă există o metodă certă prin care să se măsoare impactul pe care discursul politic îl are asupra publicului și mai ales asupra electorilor și a modului în care exercită votul, concluzionând însă că orice astfel de metodă ar trebuie să pornească de la o analiză lingvistică, deoarece imaginea politicianului se formează în mare parte raportată la discursul său, elementele de spectacol fiind ușor de identificat și îndepărtat.

În același timp ne-am preocupat de identificarea unei demarcații între discursul politic – comunicare și discursul politic – manipulare, dat fiind că cel mai adesea se afirmă că orice comunicare, mai ales dinspre autorități, reprezintă și o manipulare. Constatăm astfel că manipularea, un gen al comunicării negative, nu se rezumă numai la comunicare ci și la absența comunicării sau la alte acte de cenzură, rolul actelor dar și al tehnicilor de manipulare fiind acela de răspândire a informației „oficiale” și împiedicarea publicului de a avea acces la o altă informație, la o altă cunoaștere, consecința pe care am identificat-o fiind diminuarea sau chiar anihilarea voinței și libertății de voință a persoanelor uneori cu scopul de a le determina la un anumit comportament iar alteori de a le determina abținerea de la un comportament, mai ales când ne referim la comportamente electorale.

Pe de altă parte argumentăm că discursul politic și comunicarea politică înseamnă întrucâtva manipulare iar manipularea înseamnă comunicare și argumentăm totodată că, fiind o principală formă de exercitare a libertății – prin libertatea de expresie, comunicarea nu poate fi combătută sau interzisă pentru că ar determina o îngrădire a drepturilor cetățeanului, element constitutiv al regimului democratic, prin urmare nici manipularea nu poate fi restricționată legal, motiv pentru care ne aflăm în fața unei situații paradoxale în care libertatea de exprimare va fi însoțită permanent de o libertate „negativă”, respectiv libertatea de a manipula, dar că efectele manipulării pot fi reduse sau combătute prin

În fine, considerăm că efectele manipulării, pot fi diminuate sau eliminate doar prin educarea publicului și față de importanța și relevanța discursului politic dar mai ales prin asigurarea unui nivel general ridicat de educație și cultură și de dezvoltare în rândul publicului a

unui spirit critic ceea ce îi va conferi și abilitatea de a discerne nu doar sensurile discursurilor dar și să identifice potențialele riscuri manipulatorii din acestea.

Educarea și nivelul ridicat de atitudine critică și civică determină însă și un alt efect: o mai mare implicare în sfera publică și în viața politică a populației dar și o participare mai activă la dezbaterile publice sau la campaniile de informare ori campaniile electorale și inclusiv la procedeele democratice de alegeri, determinând astfel un grad mai ridicat de legitimitate atât pentru autoritățile alese cât și pentru politicile publice pe care acestea le vor implementa.

Chiar dacă era modernă și dezvoltarea tehnologiei au condus atât la multiplicarea mijloacelor de informare cât și la extinderea „agoriei on-line” și ne poate determina să afirmăm că publicul larg participă astăzi mai mult și mai activ decât acum jumătate de veac la viața publică și la comunicarea politică, afirmăm cu convingere că ne aflăm în fața unei situații paradoxale: participarea pasivă a publicului, de tipul spectatorului la spectacolul mediatic oferit de discursul politic, mai ales în perioada campaniilor electorale, determină și o stare de apatie civică și absenteism și neimplicare dar mai ales putem afirma că subminează rolul discursului de instrument al democrației.

Un alt efect negativ al transformării discursului politic și adaptării sale în era spectacolului televizat sau transmis prin internet este răsturnarea paradigmei clasice prin adaptarea discursului politic la ceea ce societatea dorește să audă care iarăși determină, din punctul nostru de vedere, lipsa de eficacitate a acestui instrument de provocare și promovare a democrației .

În acest capitol am abordat și tematica sferei publice și în special a sferei publice europene deoarece considerăm că acest concept este cel care extinde domeniul comunicării politice și conectează discursul politic la marele public, transformându-l din simplu destinatar al mesajului sau „receptor” într-un veritabil partener de dialog și de acțiune politică ceea ce implicit îi conferă și un rol în extinderea gradului de democrație în cadrul țărilor din Uniune, generează totodată un sentiment de implicare și de apartenență la ideea de acțiune globală, europeană, punând dezbaterea publică sub lupa alegătorilor și responsabilizând aleșii din structurile europene.

Iar la nivel macro, am considerat că acest concept al sferei publice europene a reușit chiar să modifice discursul politic european printre care temele de suveranitate și identitate națională ori politică externă mutând accentul de pe colaborarea dintre state înspre cedarea către

organismele europene a unor atribute ale suveranităților naționale, amintit chiar de radicalizarea unor linii discursive înspre direcția formării Statelor Unite ale Europei, dar într-o viziune diferită decât cea propusă în 1946 de Winston Churchill.

Considerăm că, deși pe de o parte Uniunea Europeană a reglementat o formă a democrației participative – inițiativa cetățenească, despre care vorbeam în capitolul I, și care conduce la ridicarea gradului de democratizare, astfel de măsuri, precum cele propuse de liderii europeni în discursurile din perioada 2011 – 2012 prezintă un potențial pericol de reducere a gradului de democratizare prin aceea că se va ajunge la o mimare a practicilor dezbaterii democratice, curentul discursiv relativ unitar al liderilor europeni, putând rezulta în măsuri politice prin care participarea publică va fi redusă doar la practici formale iar organismele și guvernele vor comunica decizii nu vor și dezbate în mod real propuneri de soluții.

Tocmai de aceea am abordat în acest context și teoria lui Lasswell potrivit căreia politica se referă la cine cui ce zice, pe ce cale și cu ce efect, pentru că discursul politic este totuși instrumentul prin care se definește strategia politică care va genera rezultatele asupra întregii societăți. Acesta implică însă că discursul politic pentru a-și atinge scopul va utiliza tehnici care să influențeze opinia publică iar în acest scop manipularea, dezinformarea, propaganda, cenzura, marketingul electoral sau combinarea lor, considerăm că sunt „arme” prin care se influențează atât construcția cât și percepția discursului politic, în încercarea acestuia de a se plia pe orizonturile de așteptare ale publicului, fiind cunoscut că masele populare sunt mereu influențate de spiritul mobilizator al ideilor exprimate mai ales în domeniul de interes pentru acestea, chiar dacă mesajul trebuie adaptat raportat la segmente de populație.

Aceste tehnici considerăm că au avut însă, de-a lungul timpului, și un impact pozitiv, nu doar rezultatul urmărit de clasa politică, respectiv implicarea cât mai multor categorii sociale în viața publică și extinderea procesului democratic întărind ideea că democrația în care gradul de participare este mai ridicat generează progres social și economic.

Este momentul în care abordăm implicarea în sfera publică a mass-media dar mai ales transformarea rolului său din canal de informare, educare în actor politic cu un discurs propriu și cu procedee proprii - dependentă însă de interese interne – economice, politice, respectiv presa nu doar că transmite discursul politic și îl analizează oferind publicului elemente din care să analizeze și să discearnă consecințele acțiunilor politice, ci în epoca modernă și mai ales în contemporaneitate, mass-media fixează agenda publică și are propriul discurs politic sau chiar

impulsionează discursul politic și decidenții politici să adopte atitudini uneori contrare propriilor crezuri doar pentru a reuși să „vândă știrea” și care modifică nu neapărat într-un stil elegant modul în care se generează politici publice, justificând, în opinia noastră, catalogarea exercitării influenței mass-media asupra discursului politic drept una cel mai adesea negativă.

Pe de altă parte, influența mass-media dar și a mijloacelor tehnologice de comunicare tot mai avansate a impus și o altfel de deschidere a discursului politic și mai ales a limbajului, adaptarea sa din ce în ce mai mult la publicul larg. Astfel, dacă în trecut atât profesiunile politice cât și discursul politic impuneau automat o asociere cu o linie discursivă deosebită și cu un limbaj oficial și rigid prin care se defineau realități și politici publice ori strategii, azi, constatăm că este tot mai extins un limbaj care utilizează metafore, analogii, epigrame, ironii, umor etc., de aceea putem afirma că maniera de manifestare ca limbaj a discursului politic este una mai „lejeră” și deci mai accesibilă, fără însă a diminua în mod necesar și automat seriozitatea temelor sau a soluțiilor propuse prin discurs. Iar un exemplu în acest sens privește utilizarea umorului în zonele și în perioadele istorice supuse unor regimuri autoritare sau dictatoriale, când „discursul umoristic” – atât ca formă cât și ca fond, era o manieră de a face opoziție și de combatere a comunicării politice oficiale, transformând în cele din urmă, în postmodernitate, utilizarea și rolul umorului și redefinind concepte politice și democratice clasice fără a reprezenta o distorsionare, sau o interpretare subiectivă și eronată a acestora.

Concluzionăm aici că, pentru ca o analiză a discursului să ofere un rezultat pragmatic, aceasta nu poate consta doar într-o analiză lingvistică, ci este necesară analiza multidisciplinară și o analiză a conținutului dar ținând cont mai ales de contextul în care s-a comunicat discursul și de tematica abordată pentru a permite înțelegerea atât a sensului comunicării, cât și, mult mai important, înțelegerea domeniului și mesajului transmis de acesta deși uneori tema poate fi cea care prevalează inclusiv mesajului, ea fiind și elementul principal care poate contura cu adevărat imaginea omului politic, nu doar retorica sa.

De aceea am considerat necesar să amintim în continuare de discursul politic al elitelor, adevărați trend-setterii în domeniu prin subiectele abordate nu doar prin mesajul transmis - deși inclusiv elitele își adaptează uneori tematica la așteptările segmentelor de public, cu atât mai mult cu cât opinia publică și în general publicul larg manifestă o tendință de a se ralia opiniilor elitelor pe care le admiră sau cu care se autoidentifică chiar mai mult decât se raliază la o ideologie în sine.

Capitolul al IV-lea abordează legătura dintre discursul politic și procesul de democratizare și modul în care acest discurs a putut produce sau influența schimbări în cadrul unor regimuri politice mai puțin democratice, știut fiind contextul revoluționar din perioada 1989 – 1991 care a modificat atât regimurile din Europa de Est cât și configurația geo-politică din zonă aliniind majoritatea acestor state spre un trend de democratizare sau occidentalizare și care vedem că și azi influențează puternic evoluția de pe scena internațională, analizând atât transferul ideologico-doctrinar cât și impactul și rolul pe care discursul politic l-a avut în prăbușirea comunismului în blocul estic.

Tema discursurilor politice în perioada de tranziție de la regimurile totalitare comuniste la regimuri democratice relevă încă o dată interdependența dintre acțiunea politică și discursul politic, dar și mobilitatea transmiterii conceptelor culturale în spațiul european, în special a conceptului de libertate și libertate de voință și de alegere.

Astfel constatăm că un motor mobilizator pentru aceste mișcări revoluționare este similar cu motorul revoluțiilor din finalul secolului al XVIII-lea, respectiv principiul libertății, chiar dacă definirea acestui concept a avut sensuri diferite atunci și acum sau de la un teritoriu la altul, dar fundamentul său este universal și se rezumă la lipsa oricăror constrângeri care în cazul regimurilor totalitare era atât de constrâns încât putem să îl considerăm ca fiind desființat. Remarcăm așadar că una dintre principalele drepturi și libertăți constrânse sau inexistente priveau libertatea de exprimare și deci existența discursului politic și limitarea sa la o unică linie discursivă etatistă.

Considerăm că acela a fost momentul în care se prefigurau în aceste națiuni nou democratizate apariția unei relații concrete între discursul politic și dezvoltarea socio-politică, dar când se și dezvoltau condiționalitățile reciproce și interdependențele: discursul favoriza dezvoltarea democratică dar și sistemul democratic favoriza discursul – conținut și mod de manifestare, însă sub o puternică influență a elitelor care trebuiau să manifeste responsabilitate și dedicare, să inițieze un discurs politic inspirațional, motivațional dar care să fie startul unei dezbateri majore și care să permită exprimarea unor multitudini și diversități de opinii, strategii, argumente, creând astfel sferile publice naționale și deschiderea spre o sferă publică europeană.

Dacă discursurile post-decembriste, chiar și doctinare fiind, erau lipsite cel mai adesea de forța mobilizatoare și inovatoare, au avut un mare merit el este însăși existența lor a produs progres, pluralismului ideologic și discursiv fiind o trăsătură fundamentală a unui proces real de

democratizare față de o linie monodiscursivă sau față de o înlocuire ori substituție a discursului politic al partidului unic care nu ar fi însemnat decât o înlocuire a unui regim politic monopartidic și autoritar cu un altul, limitând apriori potențialul de dezvoltare democratică inclus de un sistem pluripartidic și de o libertate de exprimare neîngrădită.

Din punctul de vedere al discursului considerăm că șansa unui nou început de regim politic, șansa unui regim democratic mai exact, a oferit contextul necesar modernizării societății în ansamblu dar și șansa acestui nou început de discurs politic și construcție politică - nou ca tipologie, mesaj, limbaj, și care se și manifestau într-un domeniu nou și nu foarte cunoscut dar care a reușit să creeze premisele existenței și dezvoltării unei sfere publice cu largă adresabilitate și care constatăm că și au reformat nu doar ideea de discurs politic ci și însăși ideea de libertate de opinie și de expresie.

Pe de altă parte, am considerat încă de la începutul acestei lucrări că - și subliniem - comunicarea este doar vehiculul care difuzează discursul către public și chiar dacă nu orice comunicare se constituie într-un discurs politic, avem însă în vedere că orice discurs politic constituie o comunicare și deși am abordat problematica discursului politic atât în antichitate cât și în zorii democrațiilor, în regimurile autoritare cât și în perioadele de democratizare, în format text (inclusiv literar, nu doar filosofic) dar și în format oral sau mediatic, una dintre preocupări a fost să identificăm diferențele de mesaj între discurs politic și comunicare politică, să identificăm „granița” dintre acestea, dar să și identificăm dacă comunicarea politică și discursul politic sunt sau nu esențiale într-o democrație, dacă comunicarea este sau nu specifică doar regimurilor democratice și dacă este sau nu necesară într-un alt tip de regim politic.

O concluzie majoră pe care o subliniem vizează faptul că nu lingvistica sau sintaxa, ci mesajul discursurilor politice este cel care are influență asupra publicului, dar mai constatăm și că discursurile politice, față de simplele comunicări politice, cuprind o multitudine de mesaje, nu doar unul singur, ating de obicei mai multe subiecte sau un subiect major și fac referiri la o serie dezvoltată de valori democratice, nu se rezumă sau limitează la o singură idee și principiu democratic. Mesajele identificate în discursurile politice consolidează ideea că discursul politic are o relevanță majoră în parcursul democratic al unui stat și în consolidarea democrației.

Un alt obiectiv urmărit privea determinarea existenței unui alt tip de discurs politic și unui alt mod de a face politică, să demonstrăm că poate exista și altfel de politică decât s-a practicat până acum și că noi, ca societate, putem să evoluăm într-o direcție corectă, motiv pentru

care am și apelat la o analiză comparativă a unor discursuri politice, ținând cont în principal de faptul că nu există o metodologie standardizată pentru astfel de studii.

Considerăm astfel că startul unor procese de democratizare, inițierea și menținerea unui discurs politic și mai ales a unui democratic nu poate reprezenta cu siguranță o întreprindere ușoară și un obiectiv lejer de atins și mai ales de păstrat. Menținerea discursului pe o linie democratică, mai ales dacă contextul politic este unul tulbure și solicită aplicarea de măsuri cu caracter ce poate părea chiar anti-democratic și centralizator, nu este niciodată finalizată, este un proces continuu. Iar dacă provocările externe pot aduce modificări în mesajul transmis de discurs, în ansamblul său, linia discursivă nu se poate modifica ci doar echilibra și adapta, având drept principal atribut să comunice populației permanent situația reală și a-i determina să conștientizeze scopul comun la care s-au angrenat și care nu trebuie deturnat nici chiar de piedicile sau provocările apărute pe parcurs.

Indiferent care este formula sau structura instituțională pe care structurile politice discursive o îmbracă, menținerea unui discurs dinamic și semnificativ se poate realiza numai dacă elitele sau liderii politici respectă un curent puternic de reacție venit din rândul populației. Doar așa se poate valida orice principiu și valoare democratică și se poate valorifica ideea centrală a unui discurs politic de creare sau recreare a unei noi identități naționale sau a unui nou proiect de țară. Și doar astfel prin dialogul discursurilor politice fiecare membru al societății poate identifica principiile și valorile autentice democratice la care să adere.

Pentru ca o societate la început de drum democratic să poată progresa este necesară atât voința populară cât și existența instituțiilor statului constituite democratic și responsabil dar și a unei mass-media independente care să semnaleze posibile derapaje. Sistemul judiciar este necesar să fie independent și să garanteze respectarea drepturilor omului, mai ales a libertății de exprimare, o garanție că interesul public este respectat de celelalte instituții.

Democrația este singurul regim politic care permite unui stat, chiar și aflat în tranziție după îndelung regim totalitar, să se modernizeze - statul și structurile acestuia, să îl integreze într-un spațiu în care se respectă valori și principii definite de-a lungul secolelor ca fiind democratice, dar și să stabilească un traseu concret pentru realizarea acestei viziuni.

Democrația presupune, însă, existența și exercitarea reală a libertăților civile, dintre care se detașează puternic libertatea de exprimare, și mai ales de a critica, dreptul societății și națiunii de a se apăra de interesele grupurilor restrânse și de a promova interese generale, naționale,

dreptul și libertatea democratică de a cere instituțiilor alese, deci reprezentative, de a governa responsabil, de a acționa responsabil, de a respecta majoritatea și voința acesteia.

Doar democrația și păstrarea ei pe principii corecte garantează pe de o parte unitatea Europei, pe de altă parte siguranța continentului dar și rolul viitor de actor global.

Din exemplele alese înțelegem clar că un stat democratic, indiferent de așezarea pe harta globală și indiferent de vechimea democrației sau a procesului de democratizare trebuie să îmbrățișeze unele valori (libertatea, dreptul la critică, dreptul la autodeterminare etc.) și să respingă categoric procesele care afectează democrația, care nu îi permit să evolueze, precum corupția; astfel deducem clar că un stat afectat de o corupție endemică, sistemică, nu mai respectă, ci doar ocolește, însăși principiile democratice, însăși existența și echilibrul puterilor separate în stat; or, în lipsa acestora, nu mai ne aflăm în fața unei democrații.

Analiza noastră a încercat să identifice și să clarifice legătura dintre comunicare politică – discursul politic și consolidarea democrației printr-o succesiune de abordări sistematice, cu atât mai mult cu cât nu există o metodă standard de analiză nici a discursurilor, nici a mesajelor și cu atât mai puțin a relevanței pe care acestea o au pentru democrație.

Considerăm că în capitolele anterioare, dedicate discursurilor politice doctrinare și / sau raportate la regimurile politice statale, se poate afirma cu certitudine că libertatea de exprimare – existența reală și garantarea acestui drept civil, este aceea care încurajează comunicarea discursurilor politice, nu împiedică diversitatea de idei sau exprimarea lor.

Reiese așadar cu certitudine că doar regimurilor politice democratice comunicarea politică și discursul politic le este specifică, în regimurile autoritare, totalitare, acesta fiind inexistentă sau mimată de aparatul de stat.

Însă, chiar și într-o democrație, unde existența neîngrădită a libertății de conștiință și a celei de exprimare, par a fi temeiul care să consolideze discursul politic și să încurajeze dezbaterile democratice și deci gradul de democrație, există pericole, care par să afecteze doar libertatea mass-mediei dar care, afectând astfel cel mai puternic vector creator de opinie, afectează însăși democrația.

Așa cum arătam, aceste pericole provin atât din considerente economico – financiare care determină mijloacele media fie să apeleze la patronajul politicului, ceea ce automat le afectează independența de opinie și le poate chiar determina politica editorială supusă „doctrinar” acestui patronaj, și deci alterează rolul acestora de informare obiectivă, fie în goana după profit se

tabloidizează, renunță la seriozitatea demersului jurnalistic și transformă domenii importante ale comunicării, discursul politic inclusiv, în divertisment accesibil unui public larg, denaturând și distorsionând nu doar calitatea comunicării ci inclusiv mesajul; odată modificat mesajul discursului politic acesta își pierde din forța mobilizatoare care să genereze energii și sinergii sociale care să aducă atât progres economico-social, cât și să consolideze gradul de democrație.

În fine, această problemă este una majoră, pentru că în era globalizării mass-media reprezintă cel mai puternic vector de diseminare a informației și deci a discursului politic. Rămân astfel deschise publicului și nealterate alte modalități de comunicare: discursurile susținute direct – în fața unor reuniuni ceremonioase, a unor manifestații, în cadrul unor reuniuni oficiale sau neoficiale, în cadrul dezbaterilor parlamentare sau conferințe în fața unei audiențe specializate.

Ne întrebam inițial dacă comunicarea și discursul politic sunt sau nu necesare întru-un alt tip de regim politic? Cu siguranță ele sunt necesare! Cu siguranță ele nu se pot manifesta sau se manifestă îngrădit, limitat, secret, codificat, în cadrul regimurilor politice totalitare și care angrenează aparate majore de presiune.

Credem că mediul politic - în ansamblul său - trebuie să se întoarcă și mai mult către public și să îl implice cât mai mult în dezbaterile politice. Sistemul discursului politic monolog - fie că puterea majoritară comunică într-un mod necooperant și ignorând opoziția, fie că oamenii politici comunică unidirecțional ignorând de fapt publicul și dorința acestuia de implicare, uneori chiar desconsiderând voința acestuia -, reprezintă doar o mimare a democrației și a procesului democratic.

Credem că o astfel de desconsiderare a voinței populare prin ignorarea implicării societății civile și totodată o asumare apriori a faptului că oamenii politici sunt aleși și deci mandatați de populație să decidă și să guverneze și că în perioada dintre două campanii electorale publicul nu ar fi interesat de discursul și acțiunea politică este o abordare total greșită pentru o democrație, dar și pentru clasa politică.

Așa cum am observat direct din practica vieții politice și administrative, discursul politic românesc este încă tributary unor formule care țin profund de regimurile nedemocratice, nu atât prin lipsa reglementărilor constituționale a principiilor și a statului de drept, cât prin modul de practicare și implementare al acestora.

Clasa politică - în majoritatea sa - consideră opinia publică și electoratul ca un element auxiliar, necesar doar în campaniile electorale atunci când îl alimentează cu discursuri politice,

cel mai adesea încărcate de promisiuni dar fără a avea substanță sau fără a pune în dezbatere publică reală alternative, chiar și doctrinare, de guvernare sau programe politice și economice valide, dar pe care – odată finalizate alegerile, nu doar că nu le respectă, le și încalcă.

O altă problemă majoră pe care ne-a dezvăluit-o practica politică a ultimilor 25 de ani privește educația civico-politică a întregii societăți și capacitatea sa de a primi și analiza discursul politic. Din nefericire, tocmai pentru a servi intereselor clasei politice, aceasta nu depune eforturi în a educa acest public și în a forma pe baze corecte o opinie publică. Clasa politică preferă pentru ușurința manipulării prin discursul politic de campanie electorală ca un segment major de public să rezoneze doar cu acele mesaje unidireționale pe care ea le comunică și pe care ea însăși nu le mai respectă, dar care îi aduce avantaje și rezultatele urmărite pe termen scurt.

Această atitudine eronată și față de corpul electoral dar și față de discursul politic ca gen dăunează procesului democratic sau celui de democratizare prin care încă mai trec societățile din Europa estică precum și România.

Credem cu tărie că dezbaterile între putere și opoziție sau între clasa politică și societatea civilă trebuie să fie serioase, argumentate, aplicate pe soluții, măsuri și pornind de la principii, nu de la interese politice, doar așa putem evolua spre o democrație superioară, altfel rezultatul procesului politic nu va fi unul nici corect, nici de viitor.

Un exemplu în acest sens îl reprezintă procesul de revizuire a Constituției și dezbaterile constituționale. Dacă generarea primei Constituții post-decembriste (din 21 noiembrie 1991) a României a presupus multe luni de dezbateri parlamentare reale și efective, discursurile politice susținute atunci în vederea stabilirii noului regim politic și constituțional regăsindu-se în sute de pagini și fiind susținute cu argumente politice, doctrinare, juridice, rezultând un veritabil pilon pe care timp de un sfert de secol România și-a clădit drumul spre democrație, ultima procedură privind modificarea legii fundamentale s-a soldat cu un eșec atât în ceea ce privește dezbaterile politice și publice (o subminare deci a democrației), cât și în ceea ce privește discursul politic – conținut, limbaj, mesaj. Dar mai grav este că, dacă o putere cu o majoritate enormă, insistă pe acest mod de legiferare – asemănător politicii „pumnului în gură”, se va solda cu un eșec al procesului democratic.

Considerăm că un proces astfel de proces prin care se stabilește pe termen lung însăși scheletul regimului democratic al unei țări este un proces foarte complex și care necesită o

dezbateri politică puternică, o evaluare cu adevărat aprofundată a tuturor opțiunilor politice, implicând o serie întreagă de discursuri politice, impune întrucâtva colaborarea și nu lupta permanentă între forțele politice dar și cu societatea civilă. O Constituție reprezintă baza sistemului juridic și a statului de drept, garanția drepturilor cetățenilor și totodată o garanție a existenței unui stat democratic, exprimarea voinței suveranității poporului. Considerăm că un veritabil stat de drept, un stat democratic, se clădește pe o Constituție echilibrată, stabilă și în care primează interesul național și drepturile omului, nu interesele de moment ale grupurilor politice.

Însă așa cum arătam, doar asumarea unor riscuri și propagarea discursurilor democratice – în special de către elite, sunt vectorii care pot produce începutul unei schimbări și genera un proces de democratizare.

Bibliografie selectivă

- Alexandru, I. și colab., Drept administrativ european, Lumina Lex, București, 2005,
- Alfonso, Isabel, Kennedy, Hugh, Escalona, Julio, Building Legitimacy, Political Discourses and Forms of Legitimacy in Medieval Societies, Brill, Leiden, Boston, 2004.
- Almond G. A., Verba S., Cultura civică. Atitudini politice și democrație în cinci națiuni, Du Style, București, 1996
- Altieri, Charles; Wittgenstein on Consciousness and Language: A Challenge to Derridean Literary Theory, MLN, Voi. 91, No. 6, Comparative Literature (Dec., 1976), 1397-1423, published by The Johns Hopkins University Press.
- Aristotel, Politica, Antet, București, 1966
- Aristotel, Statul atenian, traducere Șt. Bezdechi, Casa Școalelor, București, 1994
- Augustin, Despre cetatea lui Dumnezeu, Științifică, București, 1998
- Balandier G., Antropologie politică, Amarcord, Timișoara, 1998
- Bell, D., The end of Ideology Revisited, Government and Opposition, Volume 23, Issue 3, pages 321–331, July 1988
- Bell, Daniel; The Cultural Contradictions of Capitalism, Basic Books, Inc., Publishers, New York, 1978
- Berciu, Camelia, Comunicare politică, Comunicare.ro, București, 2002.
- Bertrand, Claude, Jean; Deotologia mijloacelor de comunicare, Institutul European, Iași, 2000
- Bertrand, Claude, Jean; O introducere în presa scrisă și vorbită, Polirom, Iași, 2001
- Besnier, Jean-Michael (coord.), Conceptele umanității. O istorie a ideilor științifice, politice, sociale, religioase, filozofice, artistice, Lider, București, 1997
- Binkley, Timothy; Wittgenstein's Language; Mar Tinus Nijhoff, The Hague, Netherlands 1973
- Boboc, Alexandru, Limbajul între “tăcere” și referențialitate, Wittgenstein și filosofia contemporană a limbajului, Revista de filosofie, nr. 6, noiembrie – decembrie, 1987, Academiei Republicii Socialiste România, București
- Boboc, Alexandru, Limbaj și Metalimbaj în “Tratatul logico – filosofic” al lui L. Wittgenstein, Analele Universității București, Filosofie, anul XXVI, 1977
- Boc, Emil, Separația puterilor în stat, Presa universitară clujeană, Cluj-Napoca, 2000
- Boia, Lucian (coord.), Miturile comunismului românesc, Nemira, București, 1998

Boudon, Raymond (coord.), *Tratat de sociologie*, Humanitas, București, 1997

Botez, Angela; Wittgenstein și filosofia britanică, *Revista de filosofie*, Academia Română, tomul XLKVIII 3 – 4, mai – august, 2001, Academiei Române, București

Braud Ph, *Grădina deliciilor democrației*, Globus, București, 1991

Brechon, Pierre, *Partidele Politice*, Eikon, Cluj Napoca, 2004

Brcan Silviu, *Pluralism și conflict social. O analiză socială a lumii comuniste*, Enciclopedică, București, 1990

Brcan Silviu, *Stâlpii noii puteri în România*, Nemira, București, 1995

Budai-Deleanu, Ion; *Țiganiada*, Litera Internațional, București, 2001,

Burcea Dan, *De la zoon politikon la zoon logon. Polisul și tehnologiile culturale și cognitive*, în *Observatorul Cultural*, nr. 491 din 10.09.2009

Cernica, Viorel, *Cetatea sub blocada ideii. Schiță fenomenologică a istoriei gândirii politice*, Institutul European, Iași, 2005

Chamoux, Fr., *Civilizația greacă*, Meridiane, București, 185

Cheek, H. Lee, Jr., *Calhoun and Popular Rule, The Political Theory of the Disquisitions and Discourse*, University of Missouri Press, Columbia and London, 2001.

Chilton, Paul, *Analysing Political Discourse, Theory and Practice*, Routledge Taylor&Francis Group, London and New York, 2004.

Chilton, Paul A., Ilyin, Mikhail, Mey, Jacob, (editors), *Political Discourse in Transition in Europe 1989 – 1991*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 1998,

Chilton, A. Paul; Schaffner Christina; *Political Text and Talk, Analytic approaches to political discourse*; John Benjamins Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia, 2002

Chirot D., *Societăți în tranziție? Societăți în schimbare?* Athena, București, 1996

Cicero, *Despre supremul bine și supremul rău*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1968

Cicero, *Filipice*, Editura pentru Literatură Universală. București, 1968.

Ciupercă Ioan, *Totalitarismul, fenomen al secolului XX*, Universității “A.I. Cuza”, Iași, 1995

Clarck, J.C.D., *The Language of Liberty 1660 – 1832, Political discourse and social dynamics in the Anglo-American world*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1994.

Clastres P., *Les formes de l’histoire. Essai d’anthropologie politique*, Gallimard, Paris, 1978

Clergerie, J.L., *Le principe de subsidiarite*, Ellipses, Paris, 1997,

Constantinou, Costas M., *States of Political Discourse, Words, Regimes, Seditions*, Routledge Taylor&Francis Group, London and New York, 2004.

Collin, Denis; *Marile noțiuni filosofice – 2. Societatea, puterea, Statul*; Institutul European, Iași, 1999

Coman, Claudiu, *Sfera publică și imaginea politică*, C.H.Beck, București, 2010

Compagnon, Antoine, Seebacher, Jacques, *Spiritul Europei, Cuvinte și lucruri*, Polirom, Iași, 2002.

Corbu, Nicoleta, Boțan, Mădălina, *Telepreședinții – radiografia unei campanii electorale*, Comunicare.ro, București, 2011.

Crepon Marc, Stiegler Bernard, *De la democrație participativă. Fondements et limites*, editions Mill et une Nuits, Collection “Essai”, Paris, 2007

Crevelde Van, Martin, *The Rise and Decline of the State*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.

Cristache, Gheorghiu, *Tradiție, sau liberul arbitru*, www.globusz.com/ebooks

Culianu I. P., *Religie și putere*, Nemira, București, 1993

Dahrendorf, R., *Il futuro dello Stato nazionale*, *Micro-Mega*, 5, 1994,

Dallmayr, Fred, *Margins o Political Discourse*, State University of New York Press, Albany, 1989

Demostene, “*Discursuri politice; Discursuri judiciare*”, în volumul *Demostene, Eschine, Licurg*, Pagini alese din oratorii greci, pentru Literatură, București, 1969

Denni, Bernard; Lecomte, Patrick; *Sociologia Politicului*, volumul 2, e. Eikon, Cluj-Napoca, 2004

Denton R.E., Woodward G.C., *Political Communication in America*, New York: Praeger, 1998

Diamond, Larry; Chu, Yun-han; Plattner, F. Marc; Tiem, Hung-mao; *Cum se consolidează democrația*, Polirom, Iași, 2004

Dolon, Rosana (Editor); Todoli, Julia (Editor); *Analysing Identities in Discourse, Discourse Approaches to Politics, Society and Culture*, Volume 28, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 2008

Dryzek, John S., Holmes, Leslie Templeman, *Post-Communist Democratization, Political discourses across thirteen countries*, Cambridge University press, 2004.

Duculescu, V, Principiul subsidiarității – principiu fundamental al Tratatului Constituțional European, în Revista de Drept Comercial, Serie nouă, anul XIV, nr.1/2004

Edelman, Murray, Politica și utilizarea simbolurilor, Polirom, Iași, 1999

Eminescu, M., Opere, XI, Academiei RSR, București, 1980,

Eminescu, M., Opere, XI, Academiei, București 1984

Fairclough, Isabela, Fairclough, Norman, Political Discourse Analysis, A metod for advanced students, Routledge Taylor&Francis Group, London and New York, 2012.

63. Faist, Thomas, Schade, Jeanette, (editors), Disentangling Migration and Climate Change, Methodologies, Political Discourses and Human Rights, Springer Dordrecht Heidelberg, New York, London, 2013.

Fetzer, Anita; Lauerbach, Gerda, Eva; Political Discourse in the Media; John Benjamins Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia, 2007

Finlayson, Alan, Democracy and Pluralism, The political thought of William E. Connolly, Routledge Taylor&Francis Group, London and New York, 2010.

Finlayson, Alan; „From belief to arguments: interpretative methodeology and rhetorical political analysis” în British Journal of Politics and International Relations 9(4), 2007

Fisichella Domenico, Știința politică: probleme, concepte, teorii, Iași, Polirom, 2007

Flonta, Mircea; Ludwig Wittgenstein și philosophia perennis, Revista de filosofie, Academia Română, tomul XLKVIII 3 – 4, mai – august, 2001, Academiei Române, București

Florian, Alexandru, Fundamentele doctrinelor politice, Universitară, București, 2006,

Galasinska, Aleksandra; Krzyzanowski, Michal ; Wright, Sue; Kelly-Holmes, Helen; Discourse and Transformation in Central and Eastern Europe Language and Globalization, New York, 2009

Gasset Jose Ortega y, Revolta maselor, Humanitas, București, 1994

Gerstle, Jacques, Comunicarea politică, Institutul European, Iași, 2002

Geuss, Raymond, Skinner, Quentin, Cambridge text in the History of Political Thought, Cambridge University Press. Cambridge, UK, 1997

Girardet Raoul, Mituri și mitologii politice, Institutul European Iași, 1997

Glantz, G., Cetatea greacă, Meridiane, București, 1992

Goebels J., Journal, Blit, Iași, 1997

Graber, Doris, Media Power in Politics, CQ Press, Washington D.C., 2006

Graf, Alain; Marile curente ale filosofiei antice; Insitulul European, Iași, 2005

Griffin, Roger, in Blamires, Cyprian P.; Jackson Paul, Editor , World Fascism: A Historical Encyclopedia, vol I, ABL-Clio, Santa Barbara, California, 2006

Grotius, Hugo, Despre dreptul războiului și al păcii, Științifică, București 1968

Gunnell, John. G., American Polity, Political Science and the Discourse of Democracy, The Pennsylvania State University Press, University Park, Pennsylvania, 2004

Habermas Jurgen, Conștiință morală și acțiune comunicativă, București, ALL Educational, 2000

Harris,Sandra, Being Politically Impolite: Extending Politeness Theory to Adversarial Political Discourse, Sage, <http://sagepublication.com>, 2001

Hastings Michael, Abordarea științei politice, Institutul European, 2002

Hayek Friedrich A., Drumul către servitute, Humanitas, București, 1993

Hermet, Guy, Istoria națiunilor și a naționalismului în Europa, Institutul European, Iași, 1997

Hermet Guy, Poporul contra democrației, Institutul European, Iași,

Hermet Guy, Sociologia populismului, Artemis, București, 2007

Hobbes, Thomas, Léviathan , Éditions Gallimard, Paris, 2000

Hodges, Adam, The “War on terror” Narrative, Discourse and Intertextuality in the Construction and Contestation of Sociopolitical Reality, Oxford University Press, New York, 2011.

Howarth, David; Norval, J. Aletta; Stavrakakis, Yannis; Discourse theory and political analysis, Identities, hegemonies and social change, Manchester University Press, Manchester and New York, 2000

Howarth, David R.; Torfing, Jacob; Discourse Theory in European Politics, New York, 2005

Huntington, Samuel P., Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale, Antet, București, 1998

Huntington, Samuel, The Third Wave. Democratization in the Late Twentieth Century, University of Oklahoma Press: Norman and London, 1991

Huntington, Samuel P., Viața politică americană, Humanitas, București, 1994

Iacob, L.M.; Bălan, B.; Boncu, S.; Comunicarea în câmpul social, Texte alese, Universitatea Al. I. Cuza, Iași, 1997

Iliescu, Adrian-Paul, Socaciu, Emanuel-Mihail, (coordonatori), Fundamentele gândirii politice moderne, Polirom, Iași, 1999.

Huspek, Michael, (editor), Oppositional Discourses and Democracies, Routledge Taylor&Francis Group, London and New York, 2010.

Ioncioaia Florea, Revolta ierarhiei. O discuție asupra temei elitelor și a proiecției sale istoriografice, în Xenopoliana, Iași, IV, 1-4/1996

Isocrate, "Panagoric", în volumul Andocide, Lisias, Isocrate, Pagini alese din oratorii greci, pentru Literatură, București, 1969

Jarosson, Br., Istoria ideilor științifice, pp. 21 – 22, în volumul Besnier, Jean-Michel (coordonator), Conceptele umanității. O istorie a ideilor științifice, politice, sociale, religioase, filozofice, artistice, Lider, București, 1997

Kelly, Colleen Elizabeth, The Rhetoric of First Lady Hillary Rodham Clinton, Crisis Management Discourse, Praeger Westport, Connecticut, London, 2001

King, Anthony, Running Scared, Martin kessler Books, The Free Press, New York, London, Toronto, Sydney, Singapore, 1997.

Koopmans, Ruud, Statham, Paul, (editors), The Making of a European Public Sphere, Media Discourse and Political Contention, Cambridge University Press, 2010

Lapierre Jean-William, Viață fără stat?, Institutul European, Iași, 1997

Lagroye Jaques, Sociologie politique, Dalloz, Paris, 1993

Lassman, Peter, Seirs, Ronald, (editors), Political Writings, Weber, Cambridge University Press, Cambridge, 2000

Lasswell, Harold, D., Politics, who gets wath, wen, how, New York, Peter Smith, 1950

Le Bon, Gustave, Psihologia mulțimilor, Antet XXPress, București, 2007

Lecomte Patrick, Comunicare, televiziune, democrație, Tritonic, București, 2004

Lenain, P., Manipulation politique, Economica, Paris, 2001

Liga pro Europa, Ce este democrația?, Tg. Mureș, 1995.

Linz Juan Jose, Stepan Alfred C., Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America and Postcommunist Europe, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 1996

Lijphart, Arend, Modele ale democrației. Forme de guvernare și funcționare în treizeci și șase de țări, Polirom, Iași 2000

Lipset, M.; Radicalism or reformism: the source of working-class politics. American Political Science Review, 1977

Lipset, S.M., Political Man: the Social Bases of Politics; Doubleday, New York, 1960

Lochard, Guy,; Bozer, Henri,; Comunicarea Mediatică, Insitutul European, Iași, 1998,

Locke, J., Al doilea tratat despre cârmuire. Scrisoare despre toleranță. Nemira, București, 1999

Luther, Kurt Richard, Muller.Rommel, Ferdinand, (editors), Political Parties in the New Europe, Political and Analytical Challenges, Oxford University Press, New York, 2002.

Machiavelli Niccolo, Principele, traducere de N. Luca, Minerva, București, 1994

Macridis, Roy; Hulliung, Mark; Contemporary Political Ideologies. Movements and Regims, Harper Collins College Publisher, New York, 1969,

Marcus Aurelius, Către sine, Minerva, București, 1977

Marga Andrei, Filosofia unificării europene, Cluj-Napoca, 1995

Marga Andrei, Criza și după criză, Eikon, Cluj-Napoca, 2009

Marga Andrei, Ieșirea din trecut (documente și reflecții), Alma Mater, Cluj-Napoca, 2002

Marga Andrei, Raționalitate, Comunicare, Argumentare, Grinta, Cluj-Napoca, 2009

Marga Andrei, Argumentarea, Fundației Studiilor Europene, Cluj-Napoca, 2006

Marino, Adrian, (în dialog cu Sorin Antohi), Al treilea discurs, Cultură, ideologie și politică în România, Polirom, Duplex, Iași, 2001.

Marino, Adrian; Pentru Europa, Integrarea României, Aspecte ideologice și culturale, Polirom, Iași, 2005

Marino, Adrian; Libertate și cenzură în România. Începuturi, Polirom, Iași, 2005

Marx, K., Engels, F., “ 18 Brumar al lui Ludovic Bonaparte”, în Marx, K., Engels, F., Opere, vol. VIII, Politică, București, 1960

Marx; Engels, Friedrich, Opere alese, vol. I, PMR, București, 1949,

Maxwell, John C., Cele mai eficiente 21 de minute din ziua unui lider, Life Publishers International, Oradea, 2002.

Măgureanu Virgil, Studii de sociologie politică, Albatros, București, 1997

McLean, Lain, coord. Oxford, Dicționar de politică, Univers Enciclopedic, București, 2001,

McLellan, David, Ideologia, DU Style, București, 1998.

McLellan, David, Ideologia, DU Style, București, 1998,

McNair Brian, Introducere în comunicarea politică, Polirom, Iași, 2007

McNair, Brian, An introduction to Political Communication, Routledge Taylor&Francis Group, London and New York, 1995.

McQuail, Denis; Comunicarea, Institutul European, Iași, 1999,

Mill John Stuart, Despre libertate, Humanitas, București, 1994

Miller William Lockley, Ase B. Grodeland, Koshechkina Tatyana Y., *A Culture of Corruption? Coping with Government in Post-communist Europe*, New York Central European University Press, 2001

Millon-Delsol, Chantal, *Ideile politice ale secolului XX*, Polirom, Iași, 2002.

Millon-Delsol, Chantal, *Statul subsidiar*, Efes, Cluj-Napoca, 2000.

Mirgheșiu, Florin, *Elitele politice și modernitatea românească*, Napoca Star, Cluj-Napoca, 1998.

Miroiu, Mihaela, (coordonator), *Ideologii politice actuale, Semnificații, evoluții și impact*, Polirom, Iași, 2012,

Montesquieu, *Despre spiritul legilor*, vol. 1, Științifică, București, 1964,

Morgenstern, Mira, *Conceiving a Nation, The Development of Political Discourse in the Hebrew Bible*, The Pennsylvania University Press, University Park, Pennsylvania, 2009.

Morus, Thomas, *Utopia*, Științifică, București, 1958

Mouchon, Jean, „La communication présidentielle en quete de modeles” în *Hermes* 17 – 18 , *Communication et politique*, CBNRS editions, Paris, 1995

Mowlana, Hamid, *Global Communication in Transition, The end of Diversity?*, Sage Publication Inc., Thousand Oaks, London, New Delhi, 1996.

Mucchielli, Alex, *Arta de a influența, Analiza tehnicilor de manipulare*, Polirom, Iași, 2002.

Murgescu, Bogdan, *România și Europa, Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Polirom, Iași, 2010

Musolff, Andreas; *Metaphor and Political Discourse, Analogical Reasoning in Debates about Europe*; Palgrave Macmillian, Hamshire, New York, US, 2004

Mutz, Diana, Sniderman, Paul M., Brody, Richard A., (editors), *Political Persuasion and Attitude Change*, The University of Michigan Press, Michigan, 1996.

Nackenoff, Carol, *The Fictional Republic, Horatio Alger and American Political Discourse*, Oxford University Press, New York, Oxford, 1994.

Nay, Olivier; *Istoria ideilor politice*, Polirom, Iași, 2008

Năstase, A., *Drept internațional public*, Șansa, București, 1997

Neculau Adrian (coord.), *Psihologie socială. Aspecte contemporane*, Polirom, Iași 1996

Negrea Radu, *Banii și Puterea*, Humanitas, București, 1990

Negulescu P.P., *Partidele politice*, Garamond, București, f.a.

Nimmo D., Combs J., *Political Communication*, Longman, New York, 1983

Nozick Robert, *Anarhie, stat și utopie*, Humanitas, București, 1997

Obeng, Samuel Gyasi, Hartford, Beverly A.S., (editors), *Political Discourse Analysis*, Nova Science Publishers, Inc., New York, 2008

Okulska, Urszula - Dr.; Cap, Piotr; *Perspectives in Politics and Discourse, Discourse Approaches to Politics, Society and Culture*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 2010

Olimid Anca Parmena, *Transition and Democratic Consolidation in South-Eastern Europe: Strategies, Models, Theories and Concepts*, in *Revista de Științe Politice, Revue des Sciences Politiques*, Nos. 18-19, pp. 64-69, 2008

Olsen M.E., Marger M. N. (coord.), *Power in Modern Societies*, Wersview Press Inc. Boudler, San Francisco, Oxford, 1993

Papahagi, Adrian, *ABC-Darul creștin – democrației*, Curtea veche, București, 2012.

Pasti Vladimir, *România în tranziție. Căderea în viitor*, Nemira, București, 1995

Pasti, Vladimir; *Noul capitalism românesc*, Polirom, Iași, 2006

Păun Nicolae, *Istoria construcției europene*, Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 1999

Păun Nicolae, Păun Adrian-Ciprian, Ciceo Georgiana, *Europa unită, Europa noastră*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003

Peet, Richard; Watts, Michael, *Liberation Ecologies: Enviroment, Development, Social Movements*, Routledge Taylor&Francis Group, London and New York, 2004

Phillipson, Nicholas, Skinner, Quentin, (editors), *Political Discourse in Early Modern Britain*, Cambridge University Press, 1993.

Platon, *Apărarea lui Socrate*, în *Opere*, I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1975

Platon, *Omul politic*, în *Opere*, VI, traducere de Elena Popescu, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989

Platon, *Republica*, în *Opere* V, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986

Platon, *Timaios*, în *Opere*, VII, traducere de Cătălin Partenie și Andrei Cornea, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989

Platon, *Legile*, traducere de Ștefan și Elena Bezdechi, Iri, București, 1995

Portelli, Alessandro, *The Text and the Voice, Writing, Speaking, and Democracy in American Literature*, Columbia University Press, New York, 1994.

Predescu, B., Predescu, I., Roibu, A., Principiul subsidiarității, Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 2001,

Pridham Geoffrey, Vanhanen Tatu, Democratization in Eastern Europe: Domestic and International Perspectives, Londra, Routledge, 1994

Pripp, Cristina, Marketingul politic, Nemira, București, 2002.

Pușcaș Vasile, Negociind cu Uniunea Europeană, Economică, București, vol. I-IV, 2003

Quintilianus, Marcus Fabius, Arta oratorică, vol. I-II-III, București, 1974 (Ediție îngrijită de Maria Hetco).

Rad, Ilie, (coordonator), Forme ale manipulării opiniei publice, Tribuna, Cluj-Napoca, 2008.

Ramonet, Ignacio, Tirania comunicării, Doina, București, 2000.

Rădulescu-Motru Constantin, Cultura română și politicianismul, Scrisul Românesc, București, 1995

Roșca, Viorica, Mediatizarea discursului electoral și imaginea publică a candidaților, Institutul European, Iași, 2007

Rousseau, Jean-Jacques, Despre contractul social sau principiile dreptului politic, Nemira, București, 2008.

Russell, Bertrand, The Problems of Philosophy, www.Abika.com

Russell, Bertrand, Political Ideals, Published: 1917, Source: Project Gutenberg, <http://www.feedbooks.com> (Copyright: This work was published before 1923 and is in the public domain in the USA only.)

Russell, Bertrand, Power - A new social analysis, Routledge, London, New York, NY, 1996

Russell, Peter; De la știință la Dumnezeu, Călătoria unui fizician în misterul conștiinței, Omra, Brașov, 2005

Russell, Peter; The Awakening Earth, The Global Brain, Arkana, London, 1982

Sandu, Antonio, Dimensiuni etice ale comunicării în postmodernitate, Lumen, Iași, 2009.

Sandu Dumitru, Eurobarometru 69. Opinia publică în Uniunea Europeană. Primăvara 2008. Raport național pentru România. Comisia Europeană, pp. 3-4.

Sartori, Giovanni, Teoria democrației reinterpretată, Polirom, Iași, 1999

Sălăvăstru, Constantin, Critica raționalității discursive, Polirom, Iași, 2001

Sălcudeanu, T., Aparaschivei, P., Toader, F., Bloguri, Facebook și politică, Tritonic, București, 2009,

Săvulescu, S., *Retorica și teoria argumentării*, Bucureștii, 2000, Partea I, III; *Pagini alese din oratorii grecești*, vol. I-II, București, 1969 (Antologie și traducere Andrei Marin)

Severin Adrian, *Tranziția democrației către populism*, www.fisd.ro

Schwartz, J., *European Administrative Law*, Office for official publications of the European Communities, Sweet and Maxwell, 1992

Schwartzberg, Roger-Gerard, *Statul spectacol, eseu asupra și împotriva star-sistemului în politică*, Scripta, București, 1995.

Sfez, Lucien, *Comunicarea*, Institutul European, Iași, 2002

Simon, Adam F., *Mass Informed Consent, Evidence on Upgrading Democracy with Polls and New Media*, Rowman&Littlefield Publishers, Inc., Lanham, New York, Toronto, Plymouth, UK, 2011.

Simon, Adam F., *The Winning Message, Candidate Behavior, Campaign Discourse, and Democracy*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2004.

Sinescu Călin, *Comunicare politică*, Universitară, București, 2007

Spinoza, B., *Tratatul teologico-politic*, Științifică, București, 1960

Stanyer, James, *Comunicarea politică modernă*, CA Publishing, Cluj-Napoca, 2010

Street J., *Mass Media, Politics and Democracy*, Palgrave, Houndmills, 2001

Strydom, Piet, *Discourse and Knowledge The Making of Enlightenment Sociology*, Liverpool University Press - *Studies in European Regional Cultures*, Liverpool, 2000

Șandru Daniel, *Democratizare și valori politice în România postcomunistă, în Cultura politică și politici culturale în România modernă*, Universității “Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2005, pp.417-433

Tannen, D., *Spoken/Written Language and the Oral/Literate Continuum*. Proceedings of the Sixth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society, pp. 207-218, 1980

Taylor, Charles, *Multiculturalism and „the Politics of Recognition”*, Princeton University Press, Princeton, New York, Jersey, 1992.

Teodorescu, Bogdan, *Cinci milenii de manipulare*, Tritonic, București, 2007

Teodorescu, Bogdan, *Marketing politic și electoral*, Facultatea de Comunicare și Relații Publice “David Ogilvy” – SNSPA, București, 2001

Teodorescu, Gheorghe; *Putere, autoritate și comunicare publică*, Nemira, București, 2000

Teodorescu Gheorghe, *Comunicare și opinie publică*, Universității “Al. I. Cuza” Iași, 1995

Teodorescu Gheorghe, Putere, autoritate și comunicare politică, Nemira, București, 2000

Terestchenko, Michel; Marile curente ale filosofiei politice, Institutul European, Iași, 2000

Thoma din Aquino, Summa theologiae, Științifică, București, 2000

Thoveron, Gabriel, Comunicarea politică azi, Antet, Oradea, 1996

Tismăneanu, Vladimir, Fantasmăle salvării, Democrație, naționalism și mit în Europa post-comunistă, Polirom, Iași, 1999.

Tismăneanu, Vladimir, Noaptea totalitară, crepusculul ideologiilor radicale în secolul 20, Athena, București, 1995.

Trăsnea Ovidiu, Filosofia politică, politică, București, 1986

Trencsenyi, Balazs ; Kopecek, Michal; Late Enlightenment - Emergence of the Modern National Idea , Volume One, Discourses of Collective Identity in Central and Southeast Europe, Central European University Press, Budapest, 2006

Trencsenyi, Balazs ; Kopecek, Michal; National Romanticism Formation of National Movements, Volume Two, Discourses of Collective Identity in Central and Southeast Europe, , Central European University Press, Budapest, 2007

Tsakona, Villy, Popa, Diana Elena, (editors), Studies in Political Humour, In between political critique and public entertainment, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia, 2011

Tsoukalis, Loukas, Ce fel de Europă?, Bic All, București, 2005.

Ungureanu Ion, Paradigme ale cunoașterii societății, Humanitas, București, 1990

Vanhanen, Tatu, Prospect of Democracy, a study of 172 countries, Routledge Taylor&Francis Group, London and New York, 1997.

Vatimo, Gianni, Societatea transparentă, Pontica, Constanța, 1995

Volkoff Vladimir, Dezinformarea – armă de război, Incitatus, București, 2001

Waelle, De, Jean-Michel, Consolidare democratică, partide și clivaje în Europa Centrală și de Est în Partidele politice și democrație în Europa Centrală și de Est, București, Humanitas, 2003

Wallace, William, , The Dynamics of European Integration, Printer Publishers, London and New York, 1990

Watts D., Political Communication Today, Manchester University Press, Manchester, 1997

Weber Max, Politica, o vocație și o profesie, Anima, București, 1992

Weber, Max, Politica, o vocație și o profesie, Anima, București, 2003.

White, James E., Contemporary Moral Problems, Fourth edition, West Publishing Company, St. Paul, Minneapolis, 1994.

Williams D.C.; Young, M.J.; (editori), Discourse, Debate and Democracy; Idebate Press, New York, 2009

Wittgenstein, Ludwig; Lectures on Philosophy, Wittgenstein's Lectures, 1932 - 35, Edited by Alice Ambrose, publ. Blackwell, 1979. The 1932-33 Lecture notes, pp2 - 40 reproduced here.

Wittgenstein, Ludwig; A Lecture on Ethics, [http://lib.freescienceengineering.org / view.php?id=360680](http://lib.freescienceengineering.org/view.php?id=360680)

Wodak, Ruth (editor); Language, Power and Ideology, Studies in Political Discourse, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam / Philadelphia, 1989

Wodack , Ruth; Reisigl, Martin; The Discourse of Politics în Action, Palgrave, Macmillan, London, 2009

Wolfe, Alan, Katznelson, Ira, (editors), Religion and Democracy in the United States, Danger or Opportunity? Russell Sage Foundation, New York, Princeton University Press, Princeton and Oxford, New York , 2010.

Zăpârțan Liviu Petru, Negocierile în viața social-politică, Eikon, Cluj-Napoca, 2007

Zăpârțan Liviu Petru, Doctrină Politică, Iași, Chemarea, 1994

Zăpârțan Liviu Petru, Construcția europeană, Oradea, Editura Imprimeriei de Vest, 2000

Zăpârțan Liviu Petru, Mecanisme și politici ale integrării europene, Cluj-Napoca, CFID, Universitatea Babeș-Bolyai, 2002

Zăpârțan, Liviu Petru, Reflecții despre Europa Unită, Eikon, Cluj-Napoca, 2011

Xenofon, Amintiri despre Socrate, Univers, București, 1987

Xenofon, "Statul spartan", în volumul Statul Spartan, Statul Atenian, Științifică, București, 1958

Zub Alexandru, Lumea postmodernă și criza elitelor, în Xenopoliana, Buletin al Fundației Academice "A.D. Xenopol", Iași, 1-4/1996

www.winstonchurchill.org

www.administratiaprezidentiala.eu

www.obamaspeeches.com

www.americanrhetoric.com

www.jfklibrary.org